

Objic. 6.º Nemo in primis principiis et causis remotis potest cognoscere perfecte res. Atqui Deus est primum principium et causa remotissima omnium. Ergo... (1).

Respondeo, nego conseq. Et ratio disparitatis est hæc, quam Doctor Angelicus assignat: *Nullius scientiæ certitudo potest esse nisi per reductionem in prima sua principia. Sed quæd primum principium in geometricis non sufficit ad certam cognitionem eorum, quæ consequuntur, hoc est, quia ipsum non est tota causa eorum. Unde oportet, quod adjunctis omnibus aliis in eorum notitiam veniatur. Sed ipse Deus est perfecta causa omnium, quæ ab ipso sunt, cum nihil possit accipi, quod ab ipso non sit. Et ideo ipse per essentiam suam omnia perfecte cognoscit* (2).

Objic. 7.º Nequit haberi cognitio perfecta de rebus nisi per medium ejusdem rationis. Atqui essentia divina non est ejusdem rationis cum aliis rebus. Ergo per essentiam non potest Deus cætera omnia cognoscere distincte et proprie ac perfecte (3).

Respondeo, dist. Major.: nisi medium illud sit perfectius, conc.; si sit perfectius, nego.

Et contradist. Minore, nego conseq. *Esse divinum non negatur ejusdem rationis esse cum esse nostro, quia deficiat a ratione nostri esse, sed quia excedit. Quanto autem medium perfectius est, tanto in eo res perfectius cognoscitur. Et ideo quanto esse suum excedit nostrum, tanto scientia sua de esse rei, quod cognoscit per esse suum, excedit scientiam nostram, quæ est de esse rei accepta ab ipsa re* (4).

Objic. 8.º Omne medium, quod facit propriam cognitionem de re, potest assumi ut medium demonstrationis ad concludendum illud. Sed essentia divina non hoc modo se habet ad creaturam; alias creaturæ essent, quandocumque fuit essentia divina. Ergo Deus cognoscens creaturas per essentiam suam, non habet propriam cognitionem de rebus (5).

(1) Cfr. S. Thom. 1.º dist. 35, art. 3, arg. 2.º

(2) S. Thomas ibid. ad 2.um

(3) Cfr. apud S. Thom. 1.º dist. 35, art. 3, arg. 2.º

(4) S. Thom., 1.º dist. 35, art. 3, ad 1.um

(5) Apud S. Thom. de verit. quæst. 2, art. 4, arg. 5.

Respondeo, dist. Major.; si sit medium ducens in cognitionem alterius ope discursus, trans.; secus, nego. *Demonstratio est species argumentationis, quæ quodam discursu intellectus perficitur. Unde intellectus divinus, qui sine discursu est, non cognoscit per essentiam suam effectus, quasi demonstrando; est certior cognitionem habeat de rebus per essentiam suam, quam demonstrator per demonstrationem. Si quis etiam ejus essentiam comprehenderet, certius per eam singulorum naturam cognosceret, quam per medium demonstrationis conclusio cognoscatur. Nec tamen sequitur, quod effectus Dei sint ab æterno, propter hoc quod essentia ejus est æterna; quia effectus non sunt hoc modo in ejus essentia, ut semper in se ipsis sint, sed ut quandoque sint, quando scilicet divina sapientia determinavit* (1).

Objic. 9.º «Proprium et commune ad invicem opponuntur. Ergo non potest esse, ut idem sit forma communis et propria» (2).

Respondeo, dist. conseq. Idem secundum idem nequit esse forma communis et propria, conc.; secundum diversa, nego (3).

CAPUT II

DE OBJECTO DIVINÆ SCIENTIÆ GENERATIM

Quamquam in præmissa superius generali descriptione divinæ scientiæ certissimo argumento probatum sit, simplicissimum intellectus divini intuitum immutabiliter ad omne scibile determinari; plenior tamen rei declaratio peculiarem exposcit tractationem cum de objecto generatim cognitionis Dei, tum de quibusdam objectorum generibus, quæ et gravissimas præ se ferunt difficultates, et haud ignobilem suppeditant rerum tractandarum segetem. Objectum porro scientiæ duplex esse potest, alterum primum et principale, alterum secundarium et minus principale. Primum dicitur

Objectum
primum ac
principale et
secundarium ac
minus
principale.

(1) Id. ibid. ad 5.um Cfr. 1.º dist. 35, art. 3 ad 4.um

(2) Apud S. Thom. de verit. quæst. 2, art. 5, arg. 9.

(3) S. Thom. ibid. ad 9.um

illud, quod primo et per se terminat cognitionem, ita ut non cognoscatur ratione alterius, sed ipsa sit ratio determinans cognitionem aliorum. Secundarium autem est, quod non primo nec per se cognoscitur, verum ratione alterius. Et ex utroque coalescit adæquatum objectum scientiæ. Cæterum distinctio duplicis hujusce objecti non importat duplicem cognitionem, potissimum in Deo; cum enim primum objectum sit ratio attingendi cætera, nullatenus deest unio illa et ordo, in sententia multorum requisitus, ut multa uno actu cognoscantur (1).

ARTICULUS I

Primum objectum scientiæ divinæ, quod est ipsemet Deus.

32. Duo in hoc articulo præstare oportet: primo demonstrandum est primum objectum scientiæ divinæ, secundo, inquirendum, quanta Deus perfectione se ipsum intelligat.

§ I. Utrum Deus se cognoscat tamquam primum objectum.

Duæ de hac re possunt opiniones referri, altera Durandi existimantis, ens ut sic, prout analogice commune increato et creato enti, esse primum et formale objectum divinæ scientiæ; altera communis Theologorum et Philosophorum, qui docent Deum solum esse objectum hujusmodi primum. Postea vero in duas alteras sese scindunt sententias, cum inquirent, utrum sola Dei essentia, ut præcisa ab attributis, an vero etiam attributa, sive absoluta sive relativa, consti-
tuant primum objectum.

Cæterum primum objectum scientiæ divinæ solebat etiam designari apud veteres nomine objecti formalis et motivi, quæ voces varie interdum declarabantur, et nonnullis etiam ansam præbere poterant quæstionibus, quas superius præoccupavimus agentes de potentia activa intelligendi in Deo. Objectum enim formale dividebant in physice

Sententia Durandi circa primum objectum scientiæ divinæ, cui opponitur communis Theologorum consensus.

Objectum formale ac motivum ac varie harum vocum acceptio.

(1) Cfr. *Psycholog.* vol. 2.um, num. 269, pag. 907.

et solum intentionaliter motivum. Physice motivum strictè ac proprie influxum physicum et actionem importat, cuiusmodi objectum formale in divino intellectu nullum dari potest; physice motivum improprie dictum importat influxum virtuales, quem non pauci admittebant, nos vero negandum esse duximus in præcedenti capite (1). Intentionaliter motivum est objectum formale, quod est ratio tantum objectiva ipsius actus, quam nempe redderet ipsemet intelligens, si interrogaretur, cur præstet assensum. Hujusmodi objectum motivum vocatur etiam determinativum. Multi etiam distinguunt præterea objectum formale pure terminativum, illud videlicet quod terminat quidem cognitionem, sed non est ejusdem motivum. Verum quamvis lites de voce amovendæ sunt, objectum istud, cum sit pure terminativum, nullatenus dici deberet formale, sed tantum materiale (2). Quæ cum ita sint, malo controversiam sub terminis in capite articuli propositis agitare.

33. PROPOSITIO 1.^a Deus se ipsum perfectissime intelligit, et comprehendit.

Prima pars: *Deus se ipse intelligit.* Prob. 1.º Ens summe intelligens nequit cognitione entis summe intelligibilis carere. Atqui Deus est summe perfectissimeque intelligens, itemque summe ac perfectissime intelligibile. Ergo...

Deus se ipsum perfectissime intelligit.

Major manifeste est per se. Minor quoad primum probatum est in superiori capite: quoad alterum vero facile convicitur, tum quia Deus est ens summe immateriale, unumquodque autem eatenus est intelligibile, quatenus immateriale et intelligenti unitum est; tum etiam quia intelligibilitas certe perfectio quædam est, ac proinde enti summe perfecto in summo gradu convenire debet (3).

Prob. 2.º Deo asserenda est omnis perfectio simpliciter simplex. Atqui talis est cognitio Dei. Ergo... (4).

(1) Vid. num. 7, pag. 32 seqq.

(2) Vide P. Joann. Marin, *Theolog. speculat. et moral.*, tom. 1, tract. 1, disp. 3, sect. 4 et 5; Quiros, *De Deo*, tract. 4, disp. 37; Casmargo, *Curs. Theolog.*, tom. 1, disp. 5, etc.

(3) Cfr. S. Thom., 1.º *Contr. Gent.*, cap. 47. Cfr. *de verit.* quest. 2, art. 2.

(4) Cfr. S. Thom., 1.º *Contr. Gent.*, cap. 47.

Prob. 3.º Cum intellectio specificetur ex objecto, ea præstantissima est cognitio, quæ circa nobilissimum objectum versatur. Atqui Deo præstantissima intellectio convenit, objectum vero nobilissimum est ipse Deus. Ergo....

Prob. 4.º Deus est intelligens et ipsa intellectio purissima. Ergo vel se ipsum, vel alia a se, vel et se et alia intelligat, necesse est. Atqui alia intelligere, se autem ignorare summa miseria est. Ergo....

Prob. 5.º Deus beatissimus est. Atqui nullius entis intelligentis beatitudo consistere valet sine cognitione summi entis Dei, ut constat ex Philosophia Morali. Ergo....

Secunda pars: *Deus se ipsum comprehendit*, probatur. Tunc dicitur aliquid cognitione comprehendi, cum cognoscitur tam perfecte, quantum cognoscibile est. Atqui Deus se ipsum cognoscit tam perfecte, quantum cognoscibilis est. Nam Deus est substantia infinite cognoscitiva. Non autem foret talis, si esset cognoscibilis magis ac perfectius, quam a se cognoscatur. Ergo cognoscibilitas Dei non potest superare virtutem cognoscitivam et cognitionem ipsius, sed eidem perfectissime adæquatur (1).

Hinc Deus se se cognoscit, quam perfectissime cognoscibilis est tum ex parte notitiæ ipsius, tum ex parte objecti, secundum ea quæ agentes de comprehensione inuimus. Ex parte quidem objecti, quia nihil est in Deo quomodocumque, quod non intelligatur, et sic *Spiritus omnia scrutatur etiam profunda Dei* (2). Ex parte vero notitiæ, quia totum cognoscitur quam perfectissime per notitiam substantialem, qua nulla perfectio cogitari potest.

34. PROPOSITIO 2.^a Deus se ipsum intelligit ceu objectum primum et principale.

In primis quod Deus sit suæ scientiæ objectum primum primate dignitatis vel nobilitatis, probatione non eget; quia nullum est possibile objectum præstantius Deo, ut per se patet. Probandum est autem, quod Deus sit etiam suæ scientiæ objectum primum primate virtutis, quatenus

(1) S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 3.

(2) 1 Cor. cap. 2, vers. 10.

nempe Deus sit id, quod per se primo cognoscitur ab ipso, et cætera per ipsum.

Prob. 1.º *Ilia enim sola res est prima et per se ab intellectu cognita, cuius specie intelligit; operatio enim, formæ, quæ est operationis principium proportionatur. Sed id, quo Deus intelligit, nihil est aliud, quam sua essentia, ut probatum est* (cap. 46): igitur intellectum ab ipso primo et per se nihil est aliud, quam ipsemet (1).

Hinc... *patet... quod intellectus intelligens et id, quod intelligitur* (videlicet primo et per se) *et species intelligibilis et ipsum intelligere sunt omnino unum et idem* (2) in Deo.

Prob. 2.º Intellectus perfectissimus, qualis est divinus, eo ordine singula intelligit, quo intelligibilia sunt. Atqui essentia Dei est summe intelligibilis, quia et summe intelligibilis est, et summe perfecta summeque unita, nempe identificata, sibi. Ergo....

Prob. 3.º *Operatio intellectualis speciem et nobilitatem habet secundum id, quod est per se et primo intellectum, cum hoc sit ejus objectum. Si igitur Deus aliud a se intelligeret quasi per se et primo intellectum, ejus operatio intellectualis speciem et nobilitatem haberet secundum id, quod est aliud ab ipso. Hoc autem est impossibile, cum sua operatio sit ejus essentia, ut ostensum est* (cap. 45). Sic igitur impossibile est, quod intellectum a Deo primo et per se sit aliud ab ipso (3).

Nec refert, quod Deus etiam videat se quodammodo in creaturis, nimirum deprehendens in illis suam similitudinem. Licet enim non sit in divina cognitione discursus, quasi per notum in ignotum deveniat, nihilominus tamen ex parte cognoscibilem potest quidam circuitus in ejus cognitione inveniri, dum scilicet cognoscens essentiam suam, alias res intuetur, in quibus suæ essentiæ similitudinem videt: et sic quodammodo ad essentiam suam redit, non quasi suam essentiam ex rebus aliis cognoscens, sicut in anima nostra (4) accidit, quæ ex

(1) S. Thom. *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 48 initio. Cfr. 1.º dist. 35, quæst. 1, art. 2.

(2) S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 4 corp. fin.

(3) S. Thom. *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 48 fin.

(4) S. Thom. *de verit.* quæst. 2, art. 2, ad 2.um Cfr. 1.º dist. 32, quæst. 2, art. 1, ad 4.um

actuum suorum cognitione per discursum intelligit potentias et essentiam suam (1). Id, inquam, non refert, quia hujusmodi cognitio non est prima, ut ita dicam, et directa in Deo, sed reflexa, quæ supponit aliquo modo primam cognitionem directam, quæ refert Deum in se et per se, ac cætera etiam secundum proprias rationes.

Sub qua
ratione Deus sit
primum
objectum esse
scientiæ, utrum
sub ratione
essentiæ
præcise
sumptæ, an sub
ratione essentiæ
includentis
attributa.

35. Si jam quæras, sub qua ratione Deus sit primum objectum suæ scientiæ, utrum sub ratione essentiæ præcise sumptæ, an potius sub ratione essentiæ includentis etiam attributa; non una est Theologorum opinio, quemadmodum initio præmonuimus. Nam Thomistæ communiter (2) et quidam Scotistæ cum Scoto (3) et Smising (4), atque e nostratibus Suarez (5), Vazquez (6) et Fassolus (7) arbitrantur, solam divinam, essentiam ut formaliter vel virtualiter distinctam ab attributis, potissimum relativis, et actibus liberis, esse motivum adæquatam scientiæ Dei, ac proinde constituere objectum illius primum. Alii vero Thomistæ, ut Magister Albelda, (8), Joannes a S. Thoma (9), card. Gotti (10), et ex nostris Didacus Ruiz de Montoya (11), Quiros (12), Marin (13) alique volunt in primario objecto comprehendere etiam attributa relativa, immo vero nonnulli, ut P. Ruiz de Montoya et Quiros, ipsos quoque actus liberos Dei ad objectum primum pertinere contendunt. In hac controversia, quæ non sane magni est momenti, tractataque fusiuse apud laudatos auctores videri potest, ea mihi videtur

(1) Vide S. Thom. de verit. quest. nup. cit. 4 et quest. 10 art. 6; et 1^a p. quest. 87. Et lege *Psycholog.* vol. 2, num. 235-237 seqq., pag. 820-825 seqq.

(2) Vide Godoy, vol. 1, quest. 16, tract. 3, disp. 25.

(3) 1.^a distinct. 10.

(4) Tract. 3, disp. 2, quest. 2, num. 20 seqq.

(5) De *Trinit.*, lib. 9, cap. 5.

(6) In 1.^{am} part., disp. 149, cap. 2.

(7) In 1.^{am} part., quest. 14, art. 2, dub. 2.

(8) In 1.^{am} part., quest. 14, art. 2, disp. 35, conclus. 2.

(9) De *Deo*, disp. 17, art. 1, diff. 2.

(10) De *Deo*, tract. 4, quest. 1, dub. 2.

(11) De *scientia Dei*, disp. 5, sect. 5.

(12) De *Deo*, tract. 4, disp. 37, sect. 3.

(13) *Theolog. speculat. et moral.*, tom. 1, tract. 1, disp. 3, sect. 4, paragr. 3.

verissima juxta et ad dissidentes componendos aptissima ratio dicendi, quam probat P. Renatus Billuart. Nempe «si attendatur modus, quo Deum imperfecte cognoscimus per analogiam ad res creatas, secundum quem distinguitur essentia ab attributis ut ratio primaria a secundaria, objectum formale et primum cognitionis divinæ est essentia divina ut virtualiter distincta ab attributis et relationibus; ita tamen quod attributa et relationes non sint objecta secundaria et materialia, sed modi intrinseci objecti primarii. Si vero attendatur modus, quo Deus seipsum revera cognoscit, objectum formale et primum divinæ cognitionis est ens divinum complectens essentiam, attributa et relationes (1).

Sunt etiam nonnulli, ut Gormaz (2), Marin (3) et alii apud ipsum (4), qui contendunt creaturas, ac potissimum actus liberos, etiam esse formale objectum divinæ cognitionis, ea inducti ratione, quod essentia divina, sicut per se non connectitur necessario cum existentia rerum creaturarum et liberorum actuum, sed est indifferens ut illa detur, vel non detur, ita etiam intellectus Dei de se indifferens est, ut cognoscat eam dari vel non dari, determinatur autem per hoc, quod reapse detur. Hæc tamen sententia videtur communissime rejici, et merito quidem, quia quamvis scientia divina visionis rerum creaturarum quodammodo supponat illas existentes, neque enim ideò existunt, quia cognoscuntur existere, sed e converso; et in hoc sensu dici utrumque possit scientia Dei determinari per existentiam rerum creaturarum: verum hujusmodi determinatio non est per modum objectivi motivi, nec etiam per modum impressæ speciei completis et fructandantis intellectum ad cognoscendum, sed per modum præ conditionis ac termini logici requisiti ad veritatem representationis intellectualis. Essentia enim et intellectus divinus ex sese completus et determinatus est ad vere cognoscendum ac representandum, prout est in se, quidquid cognoscibile

(1) Billuart, *De Deo*, dissert. 5, art. 2, paragr. 2, ubi probationes, si lubet, require.

(2) *De Deo*, disp. 5, sect. 5, num. 282.

(3) *Theolog. speculat. et moral.*, loc. nup. cit., sect. 5.

(4) *Ibid.*, sect. 4, num. 30.

est, etiam res et actus libere existentes, supposito quod aliquando existentiam sortientur. Cæterum etiam admissa ista sententia, quæ rebus creatis actibusque liberis tribuit rationem objecti formalis respectu divinæ cognitionis, dici non posset creaturas et actus earum liberos pertinere ad objectum primum Dei. Ex quo iterum vides, cur satius sit præsentem controversiam tractare sub terminis *objecti prima, rii*, quam sub terminis *objecti formalis* aut *motivi*, utpote quæ saltem in quorundam opinione, latius patent, quam primum objectum.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES

36. *Objic. 1.º* Scientia importat relationem et respectum ad suum objectum. Ergo scientia realis relationem realem. Atqui impossibile est, ut scientia Dei realem importet relationem ad se ipsum, quandoquidem relatio realis exposcit realem distinctionem inter subjectum ac terminum relatum. Ergo nec poterit Deus se ipsum cognoscere vel scire.

Respondeo, dist. conseq. Scientia realis importat relationem realem, si serventur conditiones omnes ad realem relationem requisite, ac nominatim realis distinctio inter subjectum et terminum relatum, *trans.*; si non serventur, *neg.* Et concessa Minore subsumpta, *neg.* ultim. conseq.

Objic. 2.º Cognitionis, qua nihil aliud cognoscatur præter ipsammet cognitionem, inutilis aut certe parvi momenti dicenda est. Atqui talis est cognitio divina, utpote plane identificata cum suo objecto, quod est ipsa Dei essentia. Ergo inutilis, aut certe parvi momenti, est cognitio, quam Deus habet sui ipsius. Atqui nihil inutile ac parvi momenti asserendum est Deo. Ergo Deus non cognoscit se ipsum.

Respondeo, dist. Major. Cognitionis, qua nihil aliud cognoscitur præter ipsammet cognitionem, si sermo sit de cognitione accidentali, *trans.*, quamvis etiam *negari* posset. Si sermo sit de cognitione substantiali, quæ est ipsamet infinita essentia, *neg.* Et *contradist.* Minore, *neg.* primum et alterum consequens.

Objic. 3.º Sicut dicitur in libro de Causis (1), «*omnis sciens essentiam suam, est rediens ad essentiam suam reditione*

(1) Prop. 15.

completa. Sed Deus non redit ad essentiam suam, cum nunquam ab essentia sua egrediatur, nec possit esse reditus ubi non præcessit discussus. Ergo Deus non cognoscit essentiam suam» (1).

Respondeo, dist. Major. Omnis sciens essentiam suam, si essentiam suam per se ipsam ac primo cognoscat, est rediens, etc., *neg.*; si cognoscat illam secundario et ex actibus suis, *trans.* Et *transmissa* Minore, *neg.* conseq. Locutio illa, qua sciens seipsum dicitur in se redire reditione completa, metaphorica est, siquidem in cognitione proprie nec est recessus nec reditus; *sed pro tanto dicitur ibi esse processus vel motus, in quantum ex uno cognoscibili pervenitur ad aliud, et in nobis fit per quemdam discursum, secundum quem est exitus et reditus in animam nostram, dum cognoscit se ipsam.* Primo enim actus ab ipsa *exiens* terminatur ad objectum, et reflectitur super actum, et deinde super potentiam et essentiam, secundum quod actus cognoscuntur ex objectis, et potentia per actus. Sed in divina cognitione non est aliquis discursus, ut prius dictum est, quasi per notum in ignotum deveniat. Nihilominus tamen ex parte cognoscibilium potest quidam circuitus in ejus cognitione inveniri, dum scilicet cognoscens essentiam suam alias res intuetur, in quibus suæ essentia similitudinem videt. Et sic quodammodo ad suam essentiam redit, non quasi suam essentiam ex rebus aliis cognoscens, sicut in nostra anima accidebat. Cæterum reditio ad essentiam suam in libro de Causis, nihil aliud dicitur, nisi subsistentia rei in seipsa. Formæ enim in se non subsistentes sunt super aliud effusæ, et nullatenus ad se ipsas collectæ. Sed formæ in se subsistentes ita ad res alias effunduntur eas perficiendo, vel eis influendo, quod in se ipsis per se manent. Et secundum hunc modum Deus maxime ad essentiam suam redit, quia omnibus providens, ac per hoc quodammodo in omnia *exiens* et *procedens*, in se ipso *fixus* et *immixtus* permanet (2).

Objic. 4.º Scientia Dei est ipsa divina essentia. Ergo dicere, quod essentia divina sit primum objectum scientiæ

(1) Apud S. Thom. de *verit.* quest. 2, art. 2, arg. 2; 1 p., quest. 14, art. 2, arg. 1.(2) S. Thom. de *verit.*, loc. cit. ad 2.um, Cfr. 1 p., quest. 14, art. 2, ad 1.um

Dei, perinde est ac dicere primum objectum scientiæ divinæ esse ipsam scientiam. Atqui hoc non videtur dici posse. Nam scientia cum sit actus immanens, directe tendere debet in aliquod objectum prius, quam in se ipsam intelligatur reflexe tendere. Confirmatur ex S. Thomæ doctrina, qui sic habet: *Sicut impossibile est, quod primum visibile sit ipsum videre, quia omne videre est alicujus objecti visibilis; ita impossibile est, quod primum appetibile, quod est finis, sit ipsum velle* (1). Atqui eadem est ratio pro intellectione. Et sic videmus locum habere in omni intellectione creata (2).

Respondeo, *conc.* antec., *neg.* conseq. Ad probationem, *dist.* Major: in actu scientiæ creato, *conc.*; in scientia divina, *neg.* Et similis distinctio valet pro confirmatione.

Objectio verum habet in «intellectionibus et volitionibus creatis... quia sunt actus aliquo modo effecti vel causati ab ipsis objectis, et ad ea dicunt transcendentalem habitudinem: unde necesse est, ut ab ipsis ex natura rei distinguantur. Item reddi potest alia ratio, quia actus creatus non est ita immaterialis et purus, ut possit secundum se totum, ut ita dicam, esse reflexivus in se ipsum. Oportet ergo, ut sit tamquam motus directe tendens in aliquem terminum a se distinctum. At vero utraque ratio cessat in divina scientia, quia non est causata, sed per se primo et ex se talis est: deinde immaterialissima et purissima, et ideo se ipsa est contenta et sibi sufficiens sub omni ratione tam formali, quam objectiva. Ex quo obiter intelligitur, divinam scientiam eminentissimo modo esse simul directam et reflexam: quod est necessarium in illa, hoc ipso quod prima et perfectissima est. Nam ex eo quod est perfectissima, non potest esse ignorata ab ipso sciente, quia ille perfecte scit, qui scit se scire. Ex eo vero quod est prima, non potest esse scita per aliam scientiam, quia alias etiam illa esset scita per aliam scientiam, et sic procederetur in infinitum, quod cum fieri non possit, sistendum est in scientia divina tamquam in prima, quæ se ipsam tamquam proprium et

Scientia divina
directa simul
est et reflexa,
eminentissimo
modo.

(1) 1. 2., quæst. 1, art. 1, ad 2.um; Cfr. *de verit.*, quæst. 10, art. 9.

(2) Apud Suar., *Metaphys.* disp. 30, sect. 15, num. 20.

primarium objectum intuetur. Neque hoc est adeo difficile intellectu, cum illa scientia sit subsistens et substantia intelligens perfectissima» (1).

Objectio itaque istæc tangit controversiam illam, an scientia, qua Deus se cognoscit, se ipsam cognoscat, ac proinde sit directa simul et reflexa. Affirmantem Doctoris Eximii sententiam tuentur Albiz, Herice, Martinon, Hemelmam, Alarcon alique (2), sicut etiam Izquierdo (3) et Joannes Marin (4). Alii putant scientiam directam, qua Deus se cognoscit, cognosci per aliam ratione nostra distinctam, nec verentur concedere infinitas reflexiones hujusmodi secundum nostram rationem. P. Didacus Ruiz de Montoya admittit quidem scientiam reflexam ratione distinctam a directa; sed una reflexione contentus est (5). Sed tenenda potius videtur Suarezii sententia.

Vide aliam difficultatem superius solutam in hanc rem (6).

Objic. 5.º Teste Augustino (7), «id quod comprehendit se, finitum est sibi. Sed Deus est omnibus modis infinitus. Ergo non comprehendit se» (8).

Respondeo, *dist.* Major: finitum est sibi in sensu negativo, quatenus nempe *totum* intelligitur, et nihil jam amplius restat intelligendum de eo, *conc.*; in sensu positivo, quatenus limites accipiat, ex eo quod comprehendatur, *subdist.*; si sermo esset de objecto, quod mente creata comprehendatur, *trans.*; si sermo sit de objecto, quod comprehendatur mente divina, *neg.* Et concessa Minore, *neg.* conseq. (9). *Comprehendere, si proprie accipiat, significat aliquid habere et includens alterum, et sic oportet, quod omne comprehensum*

(1) Suarez, loc. cit., num. 21.

(2) Apud P. Ribadeneira, *De Deo*, dist. 4. oum. 14.

(3) *De Deo*, disp. 24, num. 7.

(4) Loco cit., tract. 1, disp. 3, sect. 3.

(5) Vide Marin, loc. nup. cit.

(6) Vide supra, num. 5, pag. 26, *Ad probationem* γ.

(7) Lib. 83 *Questionum*, quæst. 14.

(8) Apud S. Thom. 1. p. quæst. 14, art. 3, arg. 1. Cfr. *de verit.*, quæst. 2, art. 2, arg. 5.º

(9) Cfr. S. Thom. *de verit.*, quæst. 2, art. 2, ad 5.um

sit infinitum, sicut omne inclusum. Non sic autem comprehenditur dicitur Deus a se ipso, ut intellectus suus sit aliud, quam ipse, et capiat illum, et includat. Sed inijusmodi locutiones per negationem sunt exponendæ. Sicut enim Deus dicitur esse in seipso, quia a nullo exteriori continetur; ita dicitur comprehendere a se ipso, quia nihil est sui, quod lateat ipsum. Dicit enim Augustinus in libro de Videndo Deum (1), quod totum comprehenditur videndo, quod ita videtur, ut nihil ejus lateat videntem (2).

Objic. 6.^a «Infinitum dicitur aliquid, secundum quod est impertransibile, et finitum, secundum quod pertransibile. Sed, sicut probatum est in 6.º Physicor., infinitum non potest pertransiri neque a finito neque ab infinito. Ergo Deus, cum sit infinitus, non potest sibi ipsi esse finitus», sicut foret si a se ipso comprehenderetur (3).

Respondeo, dist. Major. Infinitum privative acceptum dicitur aliquid, secundum quod est impertransibile, trans.; infinitum negative sumptum, subdist.; est impertransibile per partes distinctas successive acceptas, iterum transeat; est impertransibile etiam, quatenus nec totum simul unico actu apprehendi valeat, nego.

Et contradist. Minor., neg. conseq. Si vis fiat in verbo. Deus, proprie loquendo, nec alitis nec sibi finitus est. Sed pro tanto dicitur finitus, quia hoc modo a se ipso cognoscitur, sicut aliquid finitum ab intellectu finito. Sicut enim intellectus finitus potest pervenire ad finem cognitionis in re finita, ita intellectus ejus pervenit ad finem sui ipsius. Illa tamen ratio infiniti, qua dicitur intransibile, est ratio infiniti privative accepti de quo nihil ad propositum (4). Deus enim est infinitus negative, quia excludit omnem limitem perfectionis in essentia.

Plura dabit S. Thomas (5).

(1) Epist. 112 ad Paulin., cap. 9.

(2) S. Thom. 1 p., quest. 14, art. 3, ad 1.um

(3) Apud S. Thom. de verit., quest. 2, art. 2, arg. 7.

(4) S. Thom. de verit., quest. 2, art. 2, ad 7.um

(5) Ibid.

ARTICULUS II

Qualenam sit objectum adæquatum scientiæ divini, et utram Deus cognoscat alia a se.

37. Objectum adæquatum scientiæ complectitur ea omnia, ad quæ illa se extendit, vel extendere potest. Queritur ergo, utrum intra immensum ambitum divini scientiæ contineantur alia præter ipsum Deum, saltem tamquam objectum secundarium, et quidem distincte ac proprie. Arbitratus enim est Aureolus (1), Deum non ita cognoscere creaturas, ut hæc formaliter et in se terminent intuitum Dei, sed solum denominative, propterea videlicet quod videt essentiam suam, in qua eminenter illæ continentur. Erravit quoque hac in re Commentator Averroes, cujus ea fuit opinio, Deum non cognoscere singularia secundum existentias eorum, sed solum in confuso, nimirum in quantum sunt entia (2). Eademque opinionem tribuit Avicennæ idem Averroes (3). Errarunt denique aliquo modo Gabriel et Ockamus, cum negarunt evidenter probari posse naturali rationis lumine, quod Deus alia a se distincte cognoscat et in particulari (4). Verum hos errores partim hic, partim in sequentibus rejicere oportet.

Erne
Aureoli

et Averrois,

Gabrielis
et Ockami.

PROPOSITIO. Deus omnia alia a se perfectissime, distinctissime ac comprehensive, in quantum cognoscibilia sunt, cognoscit tamquam objectum secundarium: unde objectum adæquatum divini scientiæ est omne intelligibile.

Prima pars: Deus omnia alia a se cognoscit perfectissime, etc., continetur in sacris Litteris; dicitur, enim apud

Deus omnia
alia a se cognoscit
perfectissime

(1) Apud Capreol. 1.º dist. 35, quest. 2.

(2) Commentator, lib. 12 Metaphysicor. comment. 5.

(3) In opere, cui titulus Destructio destructionum, disp. 13, dub. 2. Cfr. Suarez, (Metaphysic. disp. 30, sect. 15, num. 41.

(4) Vide Ockam 1.º dist. 35, quest. 2, art. 1.; Gabriel 1.º dist. 35, quest. 2, art. 2. conclus. 2.

Esther: Domine, qui habes omnium scientiam (1). Et alibi: *Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus; omnia autem nuda et aperta sunt oculis ejus* (2). Item: *Domino enim, antequam crearentur, omnia sunt agnita; sic et post perfectum respicit omnia* (3), etc.

Prob. 1.º Intellectus divinus, utpote infinite perfectus, est summe cognoscitivus. Sed intellectus summe cognoscitivus debet cognoscere omnia perfectissime, distinctissime, comprehensive ac quantum cognoscibilia sunt; secus enim esset ignorantie capax, ideoque desineret esse summe cognoscitivus. Ergo necesse est, ut Deus alia omnia a se perfectissime, distinctissime, comprehensive ac quantum sunt cognoscibilia, reapse cognoscat.

Prob. 2.º cum S. Thoma. *Effectus... cognitio sufficienter habetur per cognitionem suæ causæ: unde et scire dicimus unumquodque, cum causam ejus cognoscimus. Ipse autem Deus est per essentiam suam causa essendi aliis. Cum igitur suam essentiam plenissime agnoscat, oportet ponere, quod etiam alia cognoscat* (4).

Prob. 3.º «Omnes creaturæ sunt in esse divino, ut in sua causa. Sed esse divinum est intelligere divinum. Ergo etiam sunt creaturæ in esse divino tamquam in intelligente. Et confirmatur hoc ipsum ex eo, quod quæ sunt in alio, sunt in eo per modum ipsius» (5).

Prob. 4.º «Deus cognoscit perfecte virtutem suam, cum cognoscat perfecte se ipsum. Ergo etiam cognoscit effectus suos. Antecedens inde etiam probatur, quod si imperfecte se ipsum et virtutem suam cognosceret, esset ipse imperfectus; quandoquidem esse et intelligere in illo sunt unum et idem» (6). Hanc probationem sic egregie evolvit Angelicus

(1) *Esther*. cap. 14, vers. 14.

(2) *Hebr.* cap. 4, vers. 13.

(3) *Eccli.* cap. 23, vers. 29. Cfr. *Psal.* 138, vers. 5; *Baruch* cap. 3, vers. 32; *Eccli.* cap. 1, vers. 1-8.

(4) S. Thom. 1.º *Contr. Genl.*, cap. 49, initio.

(5) P. Gregorius de Valentia (In 1.^{am} part., disp. 1, quæst. 14, punct. 1, initio) ex S. Thoma (*Contr. Genl.*, lib. 1, cap. 40, *Adhuc omnis effectus*. Cfr. 1 p., quæst. 14, art. 5; de *verit.*, quæst. 2, art. 3.)

(6) Valentia, *ibid.* ex S. Thom. *Contr. Genl.*, lib. 1, cap. 49, *Amplius quicumque...*

Doctor: *Manifestum est... quod (Deus) seipsum perfecte intelligit; alioquin suum esse non esset perfectum, cum suum esse sit suum intelligere. Si autem perfecte aliquid cognoscitur, necesse est, quod virtus ejus perfecte cognoscatur. Virtus autem alicujus rei perfecte cognosci non potest, nisi cognoscantur ea, ad quæ virtus se extendit. Unde cum virtus divina se extendat ad alia, eo quod ipsa est prima causa effectiva omnium entium, ut ex supra dictis patet* (quæst. 2, art. 3), necesse est, quod Deus alia a se cognoscat (1).

Prob. 5.º ex causa finali rerum naturalium. *Omne enim quod naturaliter in alterum tendit, oportet, quod hoc habeat ex aliquo dirigente ipsum in finem; alias casu in illud tenderet. In rebus autem naturalibus invenimus naturalem appetitum, quo unaquæque res in finem suum tendit. Unde oportet supra omnes res naturales ponere aliquem intellectum, qui res naturales ad suum finem ordinaverit, et eis naturalem inclinationem sive appetitum indiderit. Sed res non potest ordinari ad finem aliquem, nisi res ipsa cognoscatur simul cum fine, ad quem ordinanda est. Unde oportet, quod in intellectu divino, a quo rerum naturæ origo provenit et naturalis ordo in rebus, sit naturalium rerum cognitio. Et hanc probationem innuit *Psalms* 93.us cum dixit: *Qui fixit oculum, non considerat? ut Rabbi Moyses dicit, quod idem est, ac si diceretur: Qui oculum fecit sic proportionatum ad suum finem, qui est ejus actus, scilicet visio, nonne considerat oculi naturam?* (2).*

Nec vero res solum majores et perfectiores novit Deus, sed etiam vilissimas, itemque secreta cordium et peccata et mala, quamvis de horum quibusdam mox speciatim est agendum. Nam pro omnibus eadem vigent rationes, ut consideranti patebit. Quod ipsæ sacræ Litteræ passim testantur (3).

(1) S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 5.

(2) S. Thom. de *verit.*, quæst. 2, art. 3. Cfr. 1.^a dist. 35, art. 2 et 3. Lege S. Thom. opusc. de *substantiis separatis*, cap. 13. Cfr. Molina (In 1.^{am} part., quæst. 14, art. 5 et 6, disp. unic.), Valentia (*ibid.*, quæst. 14, punct. 3), etc. etc.

(3) Vide v. g. *Eccli.* cap. 1, vers. 2-8; *Matth.* cap. 10, vers. 29; *Paralip.* cap. 28, vers. 9; *Psal.* 7, vers. 10; *Psal.* 138, vers. 3; *Hebr.* cap. 4, vers. 12; *Genes.* cap. 6, vers. 5; *Proverb.* cap. 15, vers. 3; *Psal.* 68, vers. 6, etc.

tamquam
objectum
secundarium:

Secunda pars: *Deus alia a se cognoscit tamquam objectum secundarium* tum ratione nobilitatis, quia res aliæ infinite distant a Deo; tum ratione virtutis, quia jam in præcedenti articulo est ostensum, Deum se solum primario et per se intelligere. Idque intendit S. Thomas, quando sæpe docuit, Deum omnia videre in seipso (1). Idemque expriment etiam illi, qui dicunt solum Deum esse objectum proprium et specificativum et formale suæ scientiæ, alia vero pertinere ad objectum terminativum.

unde objectum
adequatum
scientiæ divinæ
est omnino
intelligibile,

Tertia pars: *Objectum adequatum divini scientiæ est omnino intelligibile*, non eget probatione, sed eruitur ex hæcenus probatis. Nam 1.º, objectum adequatum comprehendit totum illud, ad quod sive tamquam ad objectum primarium vel specificativum vel proprium, sive tamquam ad objectum secundarium vel terminativum extenditur, scientia. Atqui objectum ejusmodi adequatum est omnino intelligibile respectu divini scientiæ, utpote quæ et Deum et alia omnia præter Deum attingit. 2.º si quid Deus non cognosceret, vel esset ex defectu cognoscibilitatis in objecto, vel ex defectu aut debilitate virtutis intellectivæ in Deo. Primum est contra hypothesim, quia objectum carens cognoscibilitate, nec est objectum nec intelligibile, siquidem omne ens quantum habet de entitate aut realitate, tantum habet de intelligibilitate. Alterum vero Deo infinitam virtutem detrahit, quod absurdum est.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

38. Objic. 1.º Quæcumque sunt alia a Deo, sunt extra ipsum. Sed Augustinus dicit in libro 83 *Questionum* (quæst. 46 post medium), quod *neque quidquam Deus extra seipsum intuetur*. Ergo non cognoscit alia a se (2).

Respondeo, *dist.* Minor. Si illud *extra* referatur ad medium cognoscendi, quatenus nempe Deus nihil cognoscat per medium cognoscendi diversum, *conc.*; si *extra* referatur ad rem

(1) 1 p., quæst. 14, art. 5 fin.; 1.º *Contr. Gent.* cap. 49; 1.º dist. 35, art. 2.

(2) Apud S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 5, argum. 1.º Cfr. de *verit.* quæst. 2, art. 3, arg. 10.º

ipsam, quasi Deus nihil diversum a se intueatur, *neg.* Nam cum dicitur *Deus: Nihil extra se intuetur, intelligendum est, sicut in quo intueatur, non sicut quod intueatur. Illud enim, in quo omnia intuetur, in ipso est* (1).

Objic. 2.º «Intellectum est perfectio intelligentis. Si ergo Deus intelligat alia a se, aliquid aliud erit perfectio Dei et nobilior ipso, quod est impossibile» (2). Confirmatur, quia «secundum ordinem nobilitatis objectorum est ordo nobilitatis in operationibus: unde dicit Philosophus (10.º *Ethico-rum*), quod perfecta operatio felicitatis est respectu nobilissimi objecti. Sed quicquid est aliud a Deo, est vilius et imperfectum eo. Si igitur intelligeret aliud a se, hoc vergeret in imperfectionem et vilitatem operationis ipsius» (3).

Respondeo, *dist.* antec.: secundum suam substantiam, *neg.*; ratione speciei intelligibilis, *conc.* *Dist. conseq.* Si Deus alia a se intelligeret per species illorum, *conc.*; si omnia intelligat per suam essentiam, *neg.* (4). Ad confirmationem egregie respondet S. Thomas. *Tripliciter intellectus divinus posset vilificari, si intelligeret vilia: uno modo si informaretur similitudine illius vilis; secundo si simul cum illo vili non posset intelligere nobile; tertio si alia operatione intelligeret et vilius et nobilius. Sed hæc omnia remota sunt ab ipso; unde sua operatio est perfectissima, quæ una et eadem existens, latet est, quod per eam ipse se ipsum cognoscit et omnia alia* (5).

Objic. 3.º «Intelligere speciem sumit ab intelligibili, sicut et omnis alius actus a suo objecto: unde et ipsum intelligere tanto est nobilior, quanto etiam nobilior est ipsum, quod intelligitur. Sed Deus est ipsum suum intelligere. Si igitur Deus intelligit aliquid aliud a se, ipse Deus specificatur per aliquid aliud a se, quod est impossibile. Non igitur intelligit alia a se» (6).

(1) S. Thom. de *verit.*, loc. cit. ad 10.um Cfr. 1 p., quæst. 14, art. 5, ad 1.um

(2) Apud S. Thom. 1 p., quæst. 14, loc. cit. arg. 2.º Cfr. de *verit.* quæst. 2, art. 3, arg. 1.º dist. 35, art. 2, arg. 1.º

(3) Vide S. Thom., 1.º dist. 35, art. 2, arg. 2.

(4) Vide S. Thom. locis nuper citatis.

(5) S. Thom., 1.º dist. 35, art. 2, ad 2.um

(6) Apud S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 5, arg. 3.º

Respondeo, *dist.* Major. Speciem sumit ab intelligibili primario, quodque per suam propriam speciem cognoscitur, *conc.*; a secundario, quodque per alterius speciem cognoscitur, *neg.* Et concessa Minore, *neg.* conseq. Ipsum intelligere non specificatur per id, quod in alio intelligitur, sed per principale intellectum, in quo alia intelligitur. In tantum enim ipsum intelligere specificatur per objectum suum, in quantum forma intelligibilis (species) est principium intellectualis operationis. Nam omnis operatio specificatur per formam, quæ est principium operationis, sicut calefactio per calorem. Unde per illam formam intelligibilem specificatur intellectualis operatio, quæ facit intellectum in actu. Et hæc est species principalis intellectus, quæ in Deo nihil est aliud, quam essentia sua, in qua omnes species rerum comprehenduntur. Unde non oportet, quod ipsum intelligere divinum, vel potius ipse Deus specificetur per aliud, quam per essentiam suam (1).

Objic. 4.º «Creatura non est unum cum Deo, nisi secundum quod est in eo. Si ergo Deus non cognoscit creaturam, nisi secundum quod est unum cum eo, non cognoscit creaturam, nisi secundum quod est in eo, et ita non cognoscit eam in propria natura» (2).

Respondeo, *dist.* conseq.: non cognoscit creaturam, nisi secundum quod est in eo, si per hæc verba exprimitur principium cognitionis divinæ seu species, per quam res omnes a Deo cognoscuntur, *conc.*; si exprimitur terminus ipse cognitus, *nego.* Nam Deus non cognoscit alia, secundum quod in ipso sunt, si ly secundum quod referatur ad cognitionem ex parte cogniti, quia non cognoscit in rebus solum esse, quod habent in ipso, secundum quod sunt unum cum eo, sed etiam esse quod habent extra ipsum, secundum quod diversificantur ab eo. Si autem ly secundum quod determinat cognitionem ex parte cognoscentis, sic verum est, quod Deus non cognoscit res, nisi secundum quod sunt in ipso, quia ex similitudine rei, quæ est idem cum ipso existens (3). Et sic etiam dici solet Deum

(1) S. Thom. 1 p., quest. 14, art. 5, ad 3.um

(2) Apud S. Thom. *de verit.*, quest. 2, art. 3, arg. 2. Cfr. *ibid.* art. 4, arg. 6.º; 1 p., quest. 14, art. 6, arg. 1.º

(3) S. Thom., *ibid.* ad 2.um

cognoscere res in idea, id est, per ideam, quæ est similitudo omnium, quæ sunt in re et accidentalium et essentialium; quamvis ipsa non sit accidens rei neque essentia ejus, sicut et similitudo rei in intellectu nostro non est essentialis vel accidentalis ipsi rei, sed similitudo vel essentia vel accidentis (1).

Instabis 1.º cum Averroë. Deus est causa universalissima in se continens omnia distincte et confuse. Atqui non cognoscit alia, nisi secundum quod sunt, vel continentur in se ipso. Ergo non potest alia cognoscere distincte, sed confuse ac secundum universales rationes. Sicut enim ignis, qui causa est calidorum, si cognosceret se ipsum, cognosceret etiam alia tantum quatenus calida; ita Deus cognoscendo suam essentiam, quæ est causa essendi pro cunctis entibus, cognosceret quidem illa quatenus entia, non tamen secundum inferiores rationes específicas et individuales.

Respondeo, *neg.* Minor. Deus enim cognoscit res non solum secundum esse, quod habent in se ipso, in quo sunt ipsa Dei creatrix essentia, sed etiam secundum esse, quod habebunt in se ipsis, quando creabuntur. Cum enim tota ratio essendi entium creatorum quoad totam realitatem ac prædicata eorumdem in Deo eminenter et virtualiter contineatur, habet Deus in sua essentia rationem et medium cognoscendi omnia alia distinctissime secundum totum eorumdem esse. Exemplum vero ignis non habet paritatem, quia ignis supponitur causa calidorum, solum quatenus sunt calida; sed Deus est causa aliorum, non solum quatenus sunt entia, sed etiam secundum omnes inferiores et peculiare rationes.

Instabis 2.º cum Aureolo. Qui se videt in speculo, non videt duo, se nimirum et imaginem, sed solum videt formaliter imaginem, quæ terminat visionem, et ratione imaginis formaliter visæ, videre se quoque dicitur videlicet denominative, quia se non reapse videt. Ita ergo Deus, videndo se, videre dicendus est alia denominative duntaxat, quia videt illa in se tamquam in imagine.

Respondeo, *neg.* conseq. et parit.; quia Deus non videt alia in se solum ut in speculo, quemadmodum inferius

(1) Cfr. S. Thom. loc. cit. art. 4, ad 6.um

dicetur, quia cum Deus se suamque virtutem comprehendat, non potest non attingere omnia secundum proprias earum rationes et prædicata omnia, prout in essentia et virtute Dei continentur.

Objic. 5.º Si Deus cognoscit alia per essentiam suam, cum essentia sua sit aliud a creatura, sequeretur quod ex uno cognosceret aliud. Atqui cognitio unum ex alio cognoscens importat discursum et ratiocinium. Ergo si Deus per essentiam suam cognoscat alia, discurret, quod nefas est dicere (1).

Respondeo, *dist.* Major: ita ut ex una cognitione transeat in alium distinctum actum cognitionis, *neg.*; ita ut per essentiam, tamquam medium quo, cognoscat alia eodem ipso actu, per quem seipsum cognoscit, *conc.* Et *contradist.* Minore, *neg.* conseq. *Tunc enim dicitur solum intellectus de uno in aliud discurre, quando diversa apprehensione utrumque apprehendit, sicut intellectus noster alio actu apprehendit causam et effectum. Et ideo effectum per causas cognoscens dicitur discurre in effectum. Quando vero non alio actu fertur potentia cognoscitiva in medium, quo cognoscit, et in rem cognitam, tunc non est aliquis discursus in cognitione; sicut visus cognoscens lapidem per speciem lapidis in ipso existentem, vel rem, quæ resultat in speculo per speculum, non dicitur discurre, quia idem est ferris in similitudinem rei, et in rem, quæ per talem similitudinem cognoscitur. Hoc modo autem Deus per essentiam suam effectus suos cognoscit, etc.* (2).

Objic. 6.º Si Deus cognoscit alia, cognoscendo se ipsum, vel cognoscit illa eadem ratione, qua se, vel diversa. Si eadem, ergo sicut se cognoscit per essentiam suam, ita illa cognoscat per essentiam eorum. Si autem alia ratione, ergo in divina cognitione aderit multiplicitas rationum: id quod repugnat simplicitati Dei (3).

Respondeo; *Si ratio cognitionis accipiat ex parte cognoscentis, Deus eadem ratione cognoscit se et alia, quia et*

(1) Cfr. S. Thom. loc. cit. art. 4, arg. 3.^a; 1 p., quest. 14, art. 6, ad 1.um

(2) S. Thom. ibid., art. 4, ad 3.um. Cfr. 1 p., quest. 14, art. 7.

(3) Cfr. Thom. *de verit.* loc. cit., arg. 6.º

idem cognoscens, et idem cognitionis actus, et idem medium est cognoscendi. Si autem accipiat ratio ex parte rei cognita, sic non eadem ratione se cognoscit et alia, quia non est eadem habitudo sui et aliorum ad medium, quo cognoscit, quia ipse illi medio est idem per essentiam, res autem alia per assimilationem. Et ideo se ipsum cognoscit per essentiam, alia vero per similitudinem: idem tamen est, quod ejus est essentia et aliorum similitudo (1).

Objic. 7.º «Magis distat creatura a Deo, quam distat persona Patris a natura divinitatis. Sed Deus non eodem cognoscit se esse Deum et se esse Patrem: quia in hoc quod dicitur: *Cognoscit se esse Patrem*, includitur notio Patris, quæ non includitur, cum dicitur: *Cognoscit se esse Deum*. Ergo multo fortius si creaturam cognoscit, alia ratione se ipsum cognoscit, et alia ratione creaturam; quod absurdum» (2).

Respondeo. *Ex parte cognoscentis omnino eadem cognitione cognoscit se esse Deum et se esse Patrem. Sed non est idem, quo cognoscit ex parte cogniti. Cognoscit enim se esse Deum, deitate; et se esse Patrem, paternitate, quæ secundum modum intelligendi non idem est, quod deitas, quamvis realiter unum sit* (3).

Objic. 8.º «Eadem sunt principia essendi et cognoscendi. Sed non eodem Pater est Pater et Deus, ut dicit Augustinus (4). Ergo non eodem cognoscit Pater se esse Patrem, et se esse Deum. Et multo fortius non eodem cognoscit Pater se esse, et creaturam, si creaturam cognoscit» (5).

Respondeo. *Illud, quod est principium essendi, etiam est principium cognoscendi, ex parte rei cognita, quia per sua principia res cognoscibilis est. Sed illud, quo cognoscitur, ex parte cognoscentis est similitudo rei vel principium ejus, quæ non est principium essendi ipsius rei, nisi forte in practica cognitione* (6).

(1) S. Thom. ibid., ad 6.um

(2) Apud S. Thom. ibid., arg. 7.º

(3) S. Thom. ibid., ad 7.um

(4) Libr. 83 *Question.* quest. 46, a medio.

(5) S. Thom. *de verit.* ibid., arg. 8.º

(6) S. Thom. ibid., ad 8.um

Objic. 9.º «Scientia est assimilatio scientis ad scitum. Sed inter Deum et creaturam est minima assimilatio, cum sit ibi maxima distantia. Ergo Deus minimam cognitionem vel nullam de creaturis habet» (1).

Respondeo, *dist.* Major. Et assimilatio secundum convenientiam in natura, *nego*; secundum repræsentationem, *conc.* Et *contradist.* Minore, *nego* conseq. (2).

Objic. 10.º Creatura se habet ad Deum, sicut punctum ad lineam. Sed lineæ nihil deperit de ejus quantitate, si punctum ab ea separetur. Ergo nihil etiam deperit perfectioni divinæ, si ei cognitio creaturæ denegetur (3).

Respondeo. *Quamvis a linea, si diminuat punctum, in actu nihil deperat de lineæ quantitate; si tamen diminuat a linea, quod non sit ad punctum terminabilis, peribit lineæ substantia. Similiter etiam est de Deo. Non enim aliquid Deo deperit, si ejusmodi creatura ponatur non esse: deperit tamen perfectioni ipsius, si auferatur ab eo potestas producendi creaturam. Non autem cognoscit res solum secundum quod sint in actu, sed etiam secundum quod sint in potentia ejus* (4).

Objic. 11.º «Res præcipue cognoscuntur per suas causas, et maxime per causas, quæ sunt causæ esse rei. Sed inter quatuor causas, efficiens et finalis sunt causæ fieri, non esse rei; forma autem et materia sunt causæ essendi rerum, quia intrant ejus constitutionem. Deus autem non est causa rerum, nisi efficiens et finalis. Ergo minimum est, quod de creaturis cognoscitur» (5).

Respondeo. *Quamvis agens naturale, ut Avicena dicit (6), non sit causa nisi fieri, cujus signum est, quod, eo destructo, non cessat esse rei, sed fieri solum; agens tamen divinum, quod est influens esse rebus, est causa essendi, quamvis rerum constitutionem non intret (7). Et tamen est similitudo principiorum essentialium, quæ intrant rei constitutionem: et ideo non solum*

(1) Apud S. Thom. *ibid.*, arg. 9.º

(2) Cfr. S. Thom., *ibid.*

(3) Cfr. S. Thom. *ibid.*, arg. 11.º

(4) S. Thom. *ibid.*, ad 11.um

(5) Apud S. Thom. *ibid.*, arg. 20.º

(6) Lib. 6 *Metaphysic.* cap. 2.

(7) Id ostenditur, cum sermo erit de conservatione rerum.

cognoscit fieri rei, sed esse ejus et principia essentialia ipsius (1).

Objic. 12.º Scientia importat relationem realem ac dependentiam a re scita. Ergo si Deus alia a se cognosceret, dependeret ab illis, et realem haberet ad illa relationem, quod profecto repugnat.

Respondeo, *dist.* antec. In creatis, in quibus scientia accipitur a rebus, *trans.*; in Deo, qui omnia intelligit per suam essentiam, *nego*, et *neg.* conseq. (2) Nam scientia in Deo solam importat relationem rationis, ut suo loco docuimus agentes de communi Dei relatione; cum enim nesciamus, quomodo se habeat notitia rerum aliarum in Deo, eam instar cujusdam relationis concipimus, sicut creatam cognitionem. Quare «per hoc quod entitas divina est etiam cognitio creaturarum; solum illi additur relatio quedam rationis ad creaturas. Quo fit, ut etiamsi creaturæ non essent, neque divina illa entitas esset cognitio earum, nihilominus illa eadem entitas divina immutata consisteret; sicut etiam eadem et immutata consisteret, si, non existentibus unquam creaturis, divina illa entitas non esset productio earum», nimirum secundum sententiam identificantem divinam etiam operationem ad extra cum ipsa Dei essentia. «Quare patet, cognitionem illam divinam non pendere quoad entitatem suam a creaturis per illam cognitiss» (3).

Objic. 13.º Essentia divina habet infinitam intelligibilitatem, ac proinde ipsa sola intelligentiæ Dei adæquatur. Ergo intelligentia Dei nihil præter suam essentiam poterit intelligere.

Respondeo, *dist.* antec. quoad primum membrum. Essentia divina habet infinitam intelligibilitatem tum pro se, tum pro aliis quibuscumque ita, ut dum se intelligendum præbet, faciat etiam quævis alia cognoscere, *conc.*; habet infinitam intelligibilitatem pro se sola, ita ut nequeat se extendere ad alia intelligenda, *nego.*

Distinguo etiam alterum membrum antecedentis. Divina essentia ipsa sola intelligentiæ Dei adæquatur tamquam

(1) S. Thom. *de verit.* quest. 2, art. 3, ad 20.um

(2) Vide S. Thom. *de verit.* quest. 2, art. 5, ad 16.um

(3) Valentia, in 1.^æ part., tom. 1, disp. 1, punt. 3. fin.

objectum primum, *conc.*; tanquam objectum secundarium, *neg.* Et consequens distingui potest secundum hujus alterius membri distinctionem.

Plura qui velit, adeat S. Thomam (1).

Objic. 14.º S. Hieronymus super illud: *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum* (2), ita scribit: *Cæterum absurdum est, ad hoc Dei ducere majestatem, ut sciat ad momenta singula, quot nascantur pulices, quotve moriantur: quæ cimicum et muscarum multitudo in terra, quanti pisces in aqua valent, etc.* Chrysostomus etiam scribit, *Deum humano more capillos non numerare* (3). Ergo videntur hi sapientissimi Patres negasse Deo rerum viliorum notitiam.

Respondéo, *dist.* conseq. Patres negarunt Deo notitiam qualemcumque rerum viliorum, *neg.*; notitiam providam, *subdist.*, conjunctam cum peculiari providentia et studioso affectu, qualem habet respectu hominis, aut etiam anxiam et sollicitam qualem solent homines habere de rebus suis, *conc.*; convenientem rerum ipsarum conditioni, omnisque imperfectionis expertem, *neg.* Quamquam P. Vazquez (4) crederit S. Hieronymum excusari non posse; mens tamen S. Doctoris manifesta est, primo quia verbis objectis hæc alia præmiserat: *Sicut igitur in hominibus etiam per singulos Dei currit providentia, sic in cæteris animalibus generalem quidem dispositionem et ordinem cursumque rerum intelligere possumus.* Et paulo post hæc alia in eodem loco adjunxit. *Non sumus tam fatui, ut dum potentiam ejus ad ima detrabimus, in nos ipsos injuriost simus eandem rationabilium, quam irrationabilium, providentiam esse dicentes.* Unde patet S. Hieronymum solam voluisse excludere peculiarem rationabiliumque propriam providentiam: quo sensu prius scripserat ipsemet S. Paulus: *Numquid de bobus cura est Deo?* (5), nempe specialis providentia. Accedit, quod idem S. Hieronymus alibi miretur Creatoris solertiam *in minutis*

(1) *De verit.*, quest. 2, art. 3-4 et 5; 1.º dist. 35, art. 2.

(2) *Habac.* cap. 1, vers. 13.

(3) S. Joann. Chrysost. homil. 35 (al. 34), num. 2 in *Matth.* cap. 10, vers. 30.

(4) In 1.^{am} part., quest. 14, art. 6, in nota.

(5) 1 *Corinth.*, cap. 9, vers. 9.

quoque animalibus, formica, culice, muscis, vermiculis et istiusmodi genere, quorum magis scimus corpora, quam nomina (1).

Facilior adhuc est explicatio testimonii ex S. Joanne Chrysostomo objecti, tum quia qui negat tantum Deum humano more capillos numerare, profecto non eo ipso vincitur negare omnem cognitionem capillorum, sed humanam duntaxat et imperfectam; tum quia ibidem S. Doctor hæc addit: *Quid vilius passeribus? Et tamen nunquam, ignorante Deo, capiuntur.* Unde patet sanctissimum scriptorem nullatenus eripuisse Deo viliam rerum notitiam.

Objic. 15.º Sacræ Litteræ narrant tentase Deum fidem Abrahamæ, imperata Isaac filii morte (2), innuntque illam facto ipso comperisse, cum ita alloquentem inducunt: *Non extendas manum tuam super puerum... nunc cognovi, quod times Deum,* etc. (3). Alibi hæc verba tribuuntur Deo: *Descendam, et videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, compleverint, an non est illa, sciam* (4). Ergo nec latens in animo Abrahamæ fides, nec peccata Sodomitarum prius Deo videntur innotuisse.

Respondéo, *neg.* conseq. Deus enim in prædictis locis more quodam humano loquens inducitur. In priori quidem loco Deus ita agit, non quia ipse ignoret Abrahami animum, quem penitus apertum divinis oculis antea fuisse et ratio demonstrat, et sacræ Litteræ nos edocent (5); sed quia voluit, ut posteris omnibus facto ipso eluceret mirabilis tanti Patriarchæ obedientia. Sodomitarum quoque scelera Deo prius innotuisse immediate ante objecta verba, refert sacer liber *Genesis* (6); in quo scite notant Patres (7), ideo

(1) S. Hieronym. epist. 3 (al. 60), num. 12. S. Hieronymum fuisse vindicat cl. P. Ludovicus de San (*De Deo*, num. 150, pag. 365). Cfr. Suarez (*De Deo*, lib. 3, cap. 3, num. 3 seqq.; *Metaphys.* disp. 30, sect. 15, num. 43), Valentia (*In 1.^{am} part.*, disp. 1, quest. 14, punct. 4), etc., etc.

(2) *Genes.* cap. 22, vers. 1.

(3) *Ibid.* vers. 12.

(4) *Ibid.* cap. 18, vers. 21.

(5) *Genes.* cap. 18, vers. 19.

(6) *Cap.* 18, vers. 20.

(7) Vide S. Chrysost. (*In Genes.*, homil. 42, num. 3), et S. Gregor. M. (*Moral.* libr. 19, cap. 14).

metaphoricam illa loquendi rationem adhibitam esse, ut edocerentur humani iudices, quanta opus sit circumspectione, quamque accurata delictorum inquisitione, antequam penae male agentibus decernantur.

Objic. 16.º Aristoteles videtur Deo denegasse notitiam aliarum rerum Nam alicubi scribit Deum ideo non intelligere alia a se, sed tantum semetipsum, quia si quid diversum a se intelligeret, illud esse honorabilius, quam ipse, et quia quaedam sunt tam vilia et abjecta, ut melius sit ea ignorare (1) Unde etiam Clemens Alexandrinus (2), S. Epiphanius (3), S. Gregorius Nazianzenus (4), S. Ambrosius (5), Eusebius (6), Theodoretus (7) alique PP. (8) hunc errorem Philosopho adscripserunt.

Respondeo 1.º *trans.* antecedens, *neg.* conseq. Tanta enim est evidentiā rationum demonstrantium veram doctrinam, ut nulla polere posset auctoritate Stagiritā, etiamsi aperte contrarium docuisset. Verum

Respondeo 2.º *negando* antecedens. Circa sententiam Aristotelis hac super re duae exstant opiniones. Prima, quam tuentur Patres modo laudati, et Averrois seu Commentatoris (9), Gregorii Ariminensis (10), Gabrielis Vazquez (11), Petavii (12) et aliorum, qui arbitrantur docuisse Aristotelem, quod Deus extra se aut nihil prorsus cognoscat, aut certe non distincte, clare atque in particulari. Probabilior tamen

(1) Vide Aristot., *Metaphys.* lib. 12 (al. 11), text. 51. Quaedam alia loca Aristotelis refert P. Vazquez (In 1.^{am} part., disp. 87, cap. 1), quae tamen non continent hunc errorem.

(2) *Stromat.* lib. 5.

(3) *De haeres.*, haeres. ultim.

(4) *Orat.* 1.^a theologic.

(5) *De Officiis*, lib. 1, cap. 13.

(6) *De praeparat. evangel.*, lib. 15, cap. 4.

(7) *De curandis graecan. affection.*, lib. 12.

(8) Apud Suarez (*Metaphys.* disp. 30, sect. 15, num. 41); Valentia (In primam part., disp. 1., quest. 14, punct. 3). Cfr. cl. P. de San (loc. cit. num. 147).

(9) *Metaphysic.* lib. 13, comment. 51.

(10) 1.º dist. 35, quest. 1.

(11) In 1.^{am} part., disp. 87, cap. 1.

(12) *De Deo* lib. 4, cap. 3.

et frequentior est aliorum sententia, qui cum S. Thoma (1) Capreolo (2), Francisco Suarez (3) aliisque Stagiritam hac in re ab errore vindicant, testimonium vero illius ita interpretantur, ut velint illum exclusisse creaturas a divina scientia solum tamquam objectum principale ac primum, quin tamen negaret distinctam et perfectam earumdem cognitionem (4).

ARTICULUS III

An Deus cognoscat singularia et mala.

39. Duo genera objectorum restant, de quibus aliqua inesse potest difficultas, cum sermo est de objecto divinae cognitionis generatim spectato, singularia videlicet et mala, de quibus breviter agendum est.

§ I. AN DEUS COGNOSCAT SINGULARIA.

Non defuerunt, qui negarent, Deum, quemadmodum refert S. Thomas (5), *singularia cognoscere, nisi forte in universali, volentes naturam intellectus divini ad mensuram nostri intellectus coarctare...* Alii vero dixerunt, ut Avicenna et sequaces ejus, quod Deus unumquodque singularium cognoscit quasi in universali, dum cognoscit omnes causas universales, ex quibus singulare producit; sicut si quis astrologus cognosceret omnes motus caeli et distantias caelestium corporum, cognosceret unamquamque eclipsis quae futura est usque ad centum annos: non tamen cognosceret eam, in quantum est singulare quoddam, ut sciret eam nunc esse vel non esse, sicut rusticus cognoscit, dum eam videt; et hoc modo ponunt, Deum

(1) 1.º dist. 35, quest. 1, art. 2; *Metaphys.* lib. 12, sect. 11.

(2) In 1.^{am} Sentent. dist. 35.

(3) *Metaphys.* disp. 30, sect. 15.

(4) Qua de re, quae non multum ad nostrum institutum refert, videri possunt inter alios P. Franciscus Suarez et P. Ludovicus de San. locis citatis.

(5) S. Thom. *de verit.*, quest. 2, art. 5. Cfr. 1 p., quest. 14, art. 11; 1.º dist. 36, quest. 1, art. 1.

singularia cognoscere, non quasi singularem naturam eorum inspiciat, sed per positionem causarum universalium. Verum enimvero hoc perinde est, ac singularia reapse non cognoscere. Quia ex causis universalibus non consequuntur nisi formæ universales, si non sit aliquid, per quod formæ individuuntur. Ex formis autem universalibus congregatis, quocumque fuerint, non constituitur aliquid singulare; quia adhuc collectio illarum formarum potest intelligi in pluribus esse: et ideo, si aliquis modo supradicto per causas universales eclipsum cognosceret, nihil singulare, sed universale cognosceret tantum. Universalis enim effectus proportionatur causæ universali, particularis autem particulari; et sic remanet prædictum inconueniens, quod Deus singulare ignoraret (1). Sit itaque

40. PROPOSITIO. Deus singularia omnia cognoscit secundum propriam et individuum uniuscujusque naturam.

Prob. 1.º Deus cum per scientiam suam operetur, debet cognoscere quicquid operatur. Atqui omnes effectus, quos Deus operatur, singulares sunt, nam universalis non existunt per se, sed tantum in singularibus. Ergo... (2).

Prob. 2.º Cum scientia Dei sit ejus essentia, oportet, ut intelligat omnia, quæcumque in sua essentia continentur tamquam in prima omnium origine et causa exemplari. Atqui singularia omnia in divina essentia continentur. Ergo... (3).

Prob. 3.º Omnes perfectiones in creaturis inventæ in Deo præexistunt secundum alioquem modum, ut ex dictis patet (1 p., quæst. 4, art. 2). Cognoscere autem singularia pertinet ad perfectionem nostram. Unde necesse est, quod Deus singularia cognoscat... (4).

Hinc Philosophus cum videret repugnare, ut quidquam a nobis cognoscatur, quod ignoretur a Deo, contra Empedoclem arguit (5), Deum insipientissimum fore, si discordiam

(1) S. Thom. *de verit.*, loc. cit. Cfr. 1.º dist. 36, quæst. 1, art. 1. (2) Cfr. S. Thom. 1.º *Contr. Gent.*, cap. 65, initio; 1 p., quæst. 14, art. 11.

(3) Cfr. S. Thom. 1.º *Contr. Gent.*, cap. 65, Item...

(4) S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 5. Cfr. 1.º *Contr. Gent.*, cap. 65, *Adhuc et Præterea*.

(5) Lib. 1.º *de Anim.*, text. 80; et lib. 3 *Metaphys.*, text. 15.

Deus singularia omnia cognoscit secundum propriam et individuum uniuscujusque naturam.

ignoraret. Atqui idem contingeret, si Deum laterent singularia, quæ per sensus apprehenduntur (1).

41. Objic. 1.º «Intellectus divinus immaterialior est, quam intellectus humanus. Sed intellectus humanus propter suam immaterialitatem non cognoscit singularia; sed, sicut dicitur in 2.º *de Anima* (text. 60), ratio est universalium, sensus vero particularium. Ergo Deus non cognoscit singularia» (2).

Respondeo, *dist. Major.*: et præterea talis est, ut non abstrahat species a sensibilibus, sed per suam essentiam omnia intelligat, *conc.*; talis est, qui abstrahat species a sensibilibus, sicut humanus intellectus, *neg.*

Trans. Minor, et neg. conseq. Ratio, cur negari solet, in sententia S. Thomæ, intellectum humanum singularia cognoscere directe et primo est, quia intellectus cum sit immaterialis, specie quoque immateriali uti debet. Cum ergo phantasma sit materiale, abstrahenda est species depurata a materialitate atque ab omnibus conditionibus individuantibus. Quæ ratio, ut patet, locum non habet in Deo, qui nihil intelligit, nisi per suam essentiam (3).

Objic. 2.º «Illæ solæ virtutes in nobis sunt singularium cognoscitivæ, quæ recipiunt species non abstractas a materialibus conditionibus. Sed res in Deo sunt maxime abstractæ ab omni materialitate. Ergo Deus non cognoscit singularia» (4).

Respondeo, *Quamvis species intellectus divini secundum esse suum non babeat condiciones materiales, sicut species receptive in imaginatione et sensu; tamen virtute se extendit ad immaterialia* (5). Id vero dici nequit de humano intellectu, qui eget speciebus intelligibilibus abstractis a sensibilibus. Et quoniam in sententia Aquinatis, species immaterialis esse non potest,

(1) 1 p., quæst. 14, art. 5; *de verit.*, 1.º *Contr. Gent.*, loc. cit.

(2) Apud S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 11, arg. 1. Cfr. 1.º dist. 36, quæst. 1, art. 1; *de verit.*, quæst. 2, art. 3.

(3) Cfr. S. Thom., loc. cit.

(4) Apud S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 11, arg. 2.º Cfr. *de verit.*, quæst. 2, art. 5, arg. 2.º et 3.º

(5) S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 11, ad 2.um Cfr. *de verit.*, loc. cit., ad 2.um et 3.um

Objectiones solvæ.

nisi depurata sit ab omni materialitate et conditione individuante, nec recipi in intellectu potest nisi species immaterialis; ideo intellectus humanus nequit intelligere directe singularia, quia non habet species representativas nisi rationum universalium.

Objic. 3.º «Omnis cognitio est per aliquam similitudinem. Sed similitudo singularium, in quantum sunt singularia, non videtur esse in Deo, quia principium singularitatis est materia; quæ cum sit ens in potentia tantum, omnino est dissimilis Deo, qui est actus purus. Non ergo Deus potest cognoscere singularia» (1).

Respondeo, *dist.* Major.: per similitudinem conformitatis in natura, *neg.*; per similitudinem representationis, *conc.*

Et *contradist.* Minor. Ad probationem, *trans.* antec., et *neg.*, quod materia sit penitus dissimilis Deo; cum enim sit *aliquid*, utcumque imperfectissimum, necessario imitatur, et exprimit aliquo modo divinam similitudinem. Nam *materia, licet recedat a Dei similitudine secundum suam potentialitatem, tamen in quantum vel sic esse habet, similitudinem quamdam retinet divini esse* (2). Hinc cum cognitio importet similitudinem duntaxat secundum representationem, potest profecto essentia divina esse representatrix omnium eorum, quæ ipsam utcumque imitantur (3).

Objic. 4.º Essentia divina, per quam Deus omnia cognoscit, est causa universalis omnium. Atqui effectus singulares non possunt cognosci secundum propriam naturam ac singularitatem in causis universalibus. Nam nihil cognoscitur, nisi secundum quod cognitum est actu in cognoscente. Sed effectus in causa universali sunt tantum in potentia. Ergo... (4).

Respondeo, *dist.* Major. Essentia divina est causa universalis omnium, ita ut sit causa omnium secundum totam eorum entitatem, *conc.*, secus, *neg.*

(1) Apud S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 11, arg. 3. Cfr. 1.^a, dist. 36, quæst. 1, art. 1, arg. 3.º; *de verit.*, quæst. 2, art. 5, arg. 5.

(2) S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 11, ad 3.um

(3) Cfr. *de verit.*, et 1.^a, dist. 36, locis citatis.

(4) Cfr. S. Thom., 1.º dist. 36, quæst. 1, art. 1, arg. 2.º

Contradist. Minor. Effectus singulares nequeunt cognosci in causis universalibus, quæ non sint causæ totius entitatis, quæ est in singularibus, *conc.*; quæ sint causæ etiam ipsius singularitatis, *neg.* Et simili modo distingue rationem superadditam. Nam *Deus est causa omnium universalis ita, quod est perfecta causa uniuscujusque. Et ideo se cognoscens, omnia perfecte cognoscit* (1).

Objic. 5.º «Sicut dicit Dionysius (2.º cap. *de Divin. Nomin.*), eodem modo creaturæ participant, quamvis sint diversæ, unam Dei bonitatem, sicut plures lineæ egrediuntur ab uno centro, et plures figurationes fiunt ab uno sigillo. Sed qui cognoscit centrum, non ex hoc cognoscit lineas productas a centro, in quantum est hæc et illa, sed in communi tantum, et similiter est in alio exemplo inducto. Ergo videtur, quod Deus cognoscendo seipsum, non cognoscit singularia, in quantum hujusmodi» (2).

Respondeo. *Omnia exempla, quæ adducuntur a creaturis, deficientia sunt, ut idem Dionysius dicit. Non enim invenitur in creaturis aliqua causa communis, quæ sit causa totius, quod est in re; sicut sigillum est causa figuræ in cera, et non ipsius ceræ. Et ideo per cognitionem sigilli non potest cognosci figura impressa, in quantum est hæc vel illa, quia hæc habet ex materia* (3).

Plura, si vacat, quære apud Aquinatem (4).

§ II UTRUM DEUS COGNOSCAT MALA ET NEGATIONES.

42. Hoc interest inter mala et negationes, quod mala præter negationem perfectionis connotent in subjecto aptitudinem, aut potius exigentiam, illius perfectionis, ac proinde importent privationem ejusdem (5). Porro nos cum negationes privationesque aut mala cognoscimus, entia rationis præcudimus apprehendendo instar entium ea, quæ nulla

Statu quæ-
stionis.

(1) S. Thom. 1.º dist. 36, quæst. 1, art. 1, ad 2.um

(2) Apud S. Thom. *ibid.* arg. 4.º

(3) S. Thom., 1.º dist. 36, quæst. 1, art. 1, ad 4.um Cfr. *de verit.* quæst. 2, art. 4, in corp.

(4) *De verit.* quæst. 2, art. 5.

(5) Vide *Ontolog.* num. 147, pag. 437.

gaudent entitate, sed tantum entitatis carentiam involvunt: unde alias docuimus cum communi sententia, negationem et privationem, itemque relationem rationis, esse species, in quas ens rationis dividitur (1). Videamus ergo, an et quo pacto Deus mala et negationes cognoscat.

43. PROPOSITIO 2.^a **Deus cognoscit negationes ac privationes et mala omnia, sicut etiam impossibilia et chimæras, non ita tamen ut ens aliquod rationis fabricetur.**

Deus cognoscit
negationes ac
privationes
et mala, itemque
impossibilia
et chimæras,

Prima pars: *Deus cognoscit negationes ac privationes et mala, itemque impossibilia et chimæras*, probatur generatim; quia hæc omnia cognoscibilia sunt aliquo modo, et a nobis quoque cognoscuntur. Ergo ignorari nequeunt ab ente perfectissime omniscio. Porro speciatim quoad mala

Prob. 1.º propositio, quia *quicumque perfecte cognoscit aliquid, oportet, quod cognoscat omnia, quæ possunt illi accidere. Sunt autem quedam bona, quibus accidere potest, ut per mala corrumpantur: unde Deus non perfecte cognosceret bona, nisi etiam cognosceret mala* (2).

Prob. 2.º Mala vel sunt physica pœnæ, vel moralia et culpæ. Atqui utraque Deus debet necessario cognoscere. *Mala quidem pœnæ*, quia ipsemet illorum est auctor secundum illud: *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit* (3). Quidquid autem a Deo fit, ab ipso cognosci necesse est. Sub malis autem pœnæ comprehendimus etiam mala, quæ dicuntur peccata naturæ, nam par est omnium ratio. Mala autem culpæ licet non faciat Deus, tamen et permittit illa, et punit, vel remittit: unde necesse est, ut illa videat. Et ideo dicitur apud Job: *Ipsæ enim novit hominum vanitatem, et videns iniquitatem nonne considerat?* (4). Et alibi: *Malum coram te feci* (5).

(1) Vide *Ontolog.* num. 36-37., pag. 94 seqq.; num. 38, pagina 99.

(2) S. Thom. 1. p., quæst. 14, art. 10. Et lege, si vis, fuse de hac re disputantem lib. 1.º *Contr. Gent.*, cap. 71.

(3) *Amos*, cap. 3, vers. 6.

(4) *Job*, cap. 11, vers. 11.

(5) *Psaln.* 9, 50, vers.

Hoc tamen interest inter mala pœnæ et mala culpa, «quod priora scit Deus non tantum cognoscendo, sed etiam approbando, et ideo dicitur ea scire non tantum scientia simplicis notitiæ, sed etiam scientia approbationis. Mala autem culpæ tantum priori scientia novit; et ideo interdum in Scriptura dicitur ea nescire, non quia illa ignoret, sed quia non approbat: quo modo dicitur apud Habacuc: *Mundi sunt oculi tui, ne videant malum* (1), supple approbando. Nullum ergo malum fit, quod Deum lateat» (2).

Secunda pars: *Deus non cognoscit negationes privationesque ac mala, fabricando ens aliquod rationis*, manifesta est. Nam ens rationis importat fictionem seu cognitionem non entium per analogiam et proportionem ad ea, quæ sunt, ac representando illa instar entium quorundam. Atqui divina mens nihil fingere potest, sed unumquodque cognoscit, prout se habet a parte rei. Ergo.....

Potest nihilominus Deus entia rationis, quæ intellectus humanus fingit, cognoscere, prout objective sunt in illo. Id enim spectat ad comprehensionem, quam Deus habet, omnium rerum creaturarum, cognoscendo quidquid est in potentia creaturæ, sive in potentia activa, sive in passiva, sive in potentia operandi vel imaginandi, vel quocumque modo significandi, quemadmodum loquitur Angelicus (3).

44. Ceterum modus cognoscendi negationes ac privationes hic esse potest in Deo, ut intuendo res creatas, judicet, quibus illæ perfectionibus careant. Nam hominem videndo, non potest non cognoscere totam in eo contentam perfectionem, quam profecto judicat non esse infinitam, nec ad angeli perfectionem pertingere. Itemque cognoscendo hominem, videbit procul dubio certam aliquam perfectionem ejusdem propriam, puta, visum, auditum, loquelam, etc., non reperiri in Petro vel in Paulo.

Impossibilia etiam et chimæras cognoscere potest, quin fingat ullum ens rationis, intelligendo gradus essendi oppositos ac diversos, et judicando simplicissime illos stare

non ita tamen,
ut entia rationis
fabricetur.

Quo pacto Deus
negationes
privationesque
cognoscat,

et similiter
impossibilia et
chimæras,

(1) *Habac.*, cap. 1, vers. 11.

(2) Suarez, *De Deo*, lib. 3, cap. 3, num. 9.

(3) S. Thom. 1. p., quæst. 14, art. 9.

simul in eodem subjecto non posse: quo pacto intelligendo circulum et quadratum, iudicat unum non posse esse aliud, et hominem intelligendo atque asinum, iudicat utriusque rationes in idem subjectum coire non posse (1).

Deus mala
intelligit intel-
ligendo bona.

Atque id est, quod generatim dici solet, nempe Deum mala intelligere, intelligendo bona. Etenim sic... est cognoscibile unumquodque, secundum quod est; unde cum hoc sit esse mali, quod est privatio boni, per hoc ipsum quod Deus cognoscit bona, cognoscit etiam mala, sicut per lucem cognoscuntur tenebræ. Unde dicit Dionysius (cap. 7 de div. nom.), quod Deus per semetipsum tenebrarum accipit visionem, non aliunde videns tenebras, quam a lumine (2). Re sane vera, si malum formaliter consistit in privatione debitæ perfectionis, vel, si sermo sit de malo morali, in carentia rectitudinis debitæ, ut ex tradita in *Ontologia* doctrina innoscit; cognoscendo subjectum et omnem positivam capacitatem ejus omnemque perfectionem ac rectitudinem illi debitam et absentiam ejus, eo ipso manet cognitum malum (3).

Utrum Deus co-
gnoscatur ma-
litiæ rei im-
mediate, sicut
ipsius bonitatem
cognoscendo; an
potius mediate,
cognoscendo
bonitatem actus
vel formæ creatæ
oppositæ.

45. Age vero quoniam bonum et est contra creatam bonitatem, qua privat subjectum, et etiam contra divinam bonitatem, quam nullatenus participat, nec repræsentat; quæri solet, utrum Deus cognoscatur malitiam rei vel actus cognoscendo suam ipsius bonitatem, an potius mediate cognoscendo bonitatem actus aut formæ oppositæ. Qua in re licet Ægidius apud card. Toletum (4) existimaverit, Deum mediate per cognitionem essentia suæ cognoscere omnia mala, quæ sunt obliquitates et recessus a regula suæ artis; at vero sententia communior docet cum S. Thoma (5), malum proxime et mediate cognosci per cognitionem illius formalis bonitatis creatæ, cujus importat privationem, et non nisi mediate ac remote vel radicaliter per essentiam ac bonitatem ipsius Dei, quippe qui in sua essentia et bonitate

(1) Cfr. Suarez, *De Deo* etc., lib. 3, num. 7-8.

(2) S. Thom. 1^a p., quæst. 14, art. 10.

(3) Cfr. Suarez, loc. nup. cit.

(4) In 1.^{am} part., quæst. 14, art. 10: *Quæstio unica.... ad-
verte....*

(5) S. Thom. 1^a p., quæst. 14, art. 10 corp., et ad 3.um; *Quod-
lib.* 11, quæst. 2; 1.^a dist. 36, quæst. 1, art. 2.

videt bona alia creata et participata, et per hæc malorum habet cognitionem. Et ratio est, quia malum est privatio bonitatis ac perfectionis debitæ, ideoque cognosci nequit, donec intelligatur debita perfectio aut rectitudo, in cujus privatione consistit. Cognoscibilitas ergo ejus proxime procedit ex cognitione oppositæ formæ; verum quia hæc ipsa forma positiva cognoscitur a Deo per suam essentiam et bonitatem, cognoscibilitas malorum tandem radicaliter a cognitione divinæ essentia dependet. Quod ex eo amplius declaratur, quod, quamvis Deus omnia cognoscat per suam essentiam, nihilominus per eandem nostro modo intelligendi immediatius cognoscit essentiam hominis, quam passiones (proprietates) ejus, quas per hominis essentiam proxime cognoscit (1).

Rem eleganter explicat Angelicus: *Deus novit et bona et mala, cognoscendo essentiam suam, sicut tenebræ cognoscuntur per cognitionem lucis, ut dicit Dionysius (7 cap. de divin. Nom.). Sed sciendum est, quod privatio non cognoscitur nisi per habitum oppositum: nec habitui opponitur privatio, nisi circa idem subjectum considerata. Cum autem lucem divinæ essentia impossibile sit deficere, non opponitur sibi privatio aliqua. Unde malum non opponitur bono, prout in Deo est determinate; sed forte opponitur sibi secundum communem intentionem boni. Opponitur autem determinate bono, quod est participatum in creaturis, cui potest admisceri defectus. Unde per hoc quod Deus cognoscit essentiam suam, cognoscit ea, quæ ab ipso sunt, et per ea cognoscit defectus ipsorum. Si autem essentiam suam cognosceret tantum, nullum malum vel privationem cognosceret nisi in communi (2). Et paulo inferius hæc addit: *Malum non cognoscitur a Deo per similitudinem suam, sed per similitudinem boni: secundum enim quod Deus cognoscit essentiam suam, cognoscit unamquamque rem, quantum de sua bonitate participat, et in quo deficit; et ita cognoscit malum, cum in defectu ratio mali consistat (3).**

(1) Suarez, *De Deo*, lib. 3, cap. 3, num. 11. Et lege Toletum, loc. cit.

(2) S. Thom. 1^a dist. 36, quæst. 1, art. 2.

(3) S. Thom., ibid. ad 3.um. Cfr. lib. 1.us *Contr. Gent.* cap. 74, finem versus, paragr. *Rursus sciendum...*

Deus etiam
cognoscit
falsitatem.

«Et juxta hæc possumus cum proportione inferre, Deum non solum cognoscere veritatem, sed etiam falsitatem; nam sicut cognoscit peccatum voluntatis, ita etiam errores intellectus et falsas opiniones hominum. Unde necesse est, ut falsitatem agnoscat, licet falsitatem in se habere non possit; sicut cognoscit mala, licet non possit in se habere malitiam. Licet ergo in divino intellectu formaliter non sit falsitas, sed tantum veritas, objective autem cadit suo modo sub scientiam Dei» (1).

Objectiones
soluta.

46. *Objic. 1.º* Ex Philosopho (2): «intellectus, qui non est potentia, non cognoscit privationem. Sed malum est privatio boni... Igitur cum intellectus Dei nunquam sit in potentia, sed semper actu, videtur, quod Deus non cognoscat mala» (3).

Respondeo, dist. Major. Non cognoscit privationem in se existentem, *conc.*; per bonum oppositum, *neg.* Et *concessa* Minore, *dist. conseq.* eodem modo (4). Si vero non posset hoc modo intelligi commode Aristoteles, vel si omnino mens illius foret stabilitæ doctrinæ contraria, deserendus esset. Lege S. Thomam (5).

Objic. 2.º «Omnis scientia vel est causa sciti, vel causatur ab eo. Sed scientia Dei non est causa mali, nec causatur a malo. Ergo scientia Dei non est malorum» (6).

Respondeo, dist. Major. Scientia rei, quæ per se ac ratio-
ne sui cognoscitur, vel est causa illius, vel ab ea causatur, *trans.*; scientia rei, quæ per se non cognoscitur, *neg.* Et *concessa* Minore, *neg. conseq.*

Objic. 3.º «Scientia est assimilatio scientis ad rem scitam». Sed malum, in quantum hujusmodi, non assimilatur Deo, immo est ipse recessus a similitudine Dei. Ergo non cognoscitur a Deo (7).

(1) Suarez, *de Deo*, loc. cit., num. 12.

(2) *De anim.*, lib. 3, text. 25.

(3) Apud S. Thom. 1 p., quest. 14, art. 10, arg. 1.º Cfr. 1.º dist. 36, quest. 1, art. 2, arg. 1.

(4) S. Thom. 1 p., quest. 14, art. 10, ad 1.um

(5) *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 71. *Sciendum autem...*

(6) Apud S. Thom. 1.º dist. 36, quest. 1, art. 2, arg. 2.º

(7) Apud S. Thom. dist. 36, quest. 1, art. 2, arg. 3. Cfr. 1 p., quest. 14, art. 10, arg. 3; *Quodlib.* 11, art. 2, arg. 5.

Respondeo, dist. Major. Scientia rei, quæ per se ipsam cognoscitur, *conc.*; quæ per aliud cognoscitur, *subdist.*; si positive cognoscatur, *conc.*; si negative, *neg.* (1)

Instabis. Quod tantum per aliud cognoscitur, imperfecte cognoscitur. Sed repugnat Deo imperfecta cognitio. Ergo Deus vel non cognoscit mala, vel cognoscit illa per se (2).

Respondeo, dist. Major. Si sit per se ac positive cognoscibile, *trans.*; secus *neg.* (3).

Plura videri queunt apud S. Thomam (4).

ARTICULUS IV

An et quo pacto Deus videat infinita.

47. Ex dictis hactenus et ex dicendis in primo articulo insequentis capitis plane sequitur, Deum cognoscere infinita. Cognoscit enim non solum ea omnia, quæ actu aliquando erunt per totam æternitatem, sed præterea etiam possibile omnia; hæc autem fine caret et numero. Illud vero magis arduum est definire, utrum infinita hæc, quæ Deus cognoscit, categorematice infinita sint dicenda, an solum synkategorematicè. Sed quia tota hæc controversia alibi fuit fuse pertractata, non est hic iterum in questionem vocanda (5).

CAPUT III

DE SCIENTIA DIVINA SIMPLICIS NOTITIÆ VEL INTÉLLIGENTIÆ

Post tractatum generatim objectum divinæ scientiæ, oportet gradum facere ad tria illa peculiariora capita objectorum, ex quibus petitur, ut supra vidimus, divisio scientiæ

(1) Vide S. Thom., locis citat.

(2) Apud S. Thom. 1 p., quest. 14, art. 10, arg. 4.º; 1.º dist. 36, quest. 1, art. 2, arg. 4.º; *Quodlib.* 11, art. 2, arg. 1.º

(3) Cfr. S. Thom., locis citat.

(4) 1 p., quest. 14, art. 9; *Quodlib.* 11, art. 2; *Contr. Gent.*, lib. 1, cap. 71 lin.

(5) Vide *Cosmolog.* num. 216, 217 seqq., pag. 802 seqq.